

УДК: 347.427(497.11)

CERIF: S 144

ТИП РАДА: ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.55836/PiP_23214A

Александра СЕКУЛИЋ*

сарадник у настави Универзитета у Крагујевцу –
Правног факултета, Србија

ОСНОВНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА УВОЂЕЊЕ СТЕЧАЈА ПРЕДУЗЕТНИКА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Сажетак

У Републици Србији је у припреми нацрта Закона о стечају предузетника. Овим законом у наши законодавни систем би се увео индивидуални стечај у који сада стечај предузетника. Како индивидуални стечај треба разликовати од редовног стечаја правних лица, циљ овог рада јесте анализа основних претпоставки и елемената које треба реулисати како би овај институци био применљив у пракси. У тој сврху анализираћемо правна правила Директиве о превентивном реструктурирању на којој би се Закон о стечају предузетника заснивао, као и уредноправна решења њене примене. Основна сврха овог рада биће размајрање на који начин треба реулисати основне елементе за увођење овог институција у наше законодавство, а то су: подручје примене, врста институција, изузетак дугова, узимање од извршења, ограничења у институци стечаја предузетника.

Кључне речи: *Стечај предузетника. – Индивидуални стечај. – Директива о превентивном реструктурирању. – Основни елементи за увођење стечаја предузетника.*

* Електронска адреса аутора: asekulic@jura.kg.ac.rs

I Увод

Индивидуални стечај јесте институт стечајног права који подразумева спровођење поступка над имовином физичког лица са циљем пружања могућности новог финансијског почетка том лицу.¹ Врсте индивидуалног стечаја су стечај предузетника и стечај потрошача. За предмет овог рада определили смо се за стечај предузетника из два разлога. Прво, за разлику од стечаја потрошача који се у српском праву не спроводи још од периода након Другог светског рата, нити постоје назнаке и дискусије о његовом евентуалном регулисању, стечај предузетника био је регулисан у домаћем праву у периоду од 2004. до 2009. године. Такође, постоје наговештаји да ће стечај предузетника бити поново део српског позитивног права. Наиме, у припреми је Закон о стечају предузетника, а одговарајућа радна група формирана је у оквиру Министарства привреде.² Други разлог заснива се на чињеници да је и у праву Европске Уније питање стечаја предузетника веома актуелно, и то почев од иницијативе *Think Small First*, преко Закона о малим предузећима (*Small Business Act*), па све до доношења најзначајнијег акта у овој области, а то је Директива о оквирима за превентивно реструктурирање, отпуста дуга и забранама, као и о мерама за повећање ефикасности поступака који се односе на превентивно реструктурирање, инсолвентност и отпуст дуга.³

У савременој економији стечај предузетника има важне правно-политичке циљеве који доприносе општем привредном развоју и развоју предузетништва.⁴ Описани циљеви остварују се кроз омогућавање предузетнику новог финансијског почетка и друге шансе.⁵ Очекивани подстицај општем привредном развоју и развоју предузетништва

1 Вид. Душица Палачковић „Лични стечај – циљеви и неопходни инструменти у регулисању“, *Право и привреда*, бр. 7–9/2015; Ана Опачић „Индивидуални стечај“, *Гласник адвокатске коморе Војводине*, бр. 1/2012; Вук Радовић, *Основи стечајног права*, 2. издање, Београд, 2020.

2 Адвокатска канцеларија Жунић, *Стечај предузетника – пут ка личном банкротству*, 2021, доступно на адреси: <https://zuniclaw.com/stecaj-preduzetnika/>, 30. 3. 2023; Јулијана Винцан, „Стечај као друга шанса у пословању предузетника“, 2022, доступно на адреси: <https://biznis.rs/vesti/srbija/stecaj-kao-druga-sansa-u-poslovanju-preduzetnika/>, 30. 3. 2023.

3 Директива о оквирима о превентивном реструктурирању, отпуста дуга и забранама, те о мерама за повећање учинковитости поступка који се односе на реструктурирање, несолвентност и отпуст дуга из 2019. године – Директива о превентивном реструктурирању (*Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019, OJ L 172, 26. 6. 2019*).

4 Д. Палачковић, 302.

5 Закон о малим предузећима, *Комисија Европских заједница*, бр. SEC 2101 SEC 2102, 4.

заснива се на претпоставци да ће предузетник коме је дата друга шанса и који је научен из својих грешака бити субјект привредног развоја једне земље, а не додатни проблем држави која би опстанак истог лица финансирала из средстава за социјално осигурање.⁶

Имајући у виду правно-политичке циљеве који се остварују увођењем института стечаја предузетника, неспорно је да тај институт доноси бројне позитивне ефекте на развој привреде и предузетништва. Међутим, примену стечаја предузетника прате и извесни недостаци који могу негативно утицати на остваривање основних циљева овог института. Зато је пре анализе кључних елемената института стечаја предузетника, потребно размотрити предности и недостатке тог института, који утичу на доношење правно-политичке одлуке једне државе о његовом увођењу у правни систем. Након анализе предности и недостатака, а полазећи од претпоставке да је увођење стечаја предузетника у домаћи правни систем целисходно, бавићемо се кључним елементима будуће правне регулативе, а то су: подручје примене, врста поступка, отпуст дуга, правила о изузимању од извршења и ограничења у поступку стечаја предузетника. На самом почетку, пре анализе наведених питања, дат је кратак историјски осврт на регулисање стечаја предузетника у српском праву.

II Историјски осврт

Историјски развој српског стечајног законодавства обележен је одредбама Закона о стецишном поступку (1861), Стечајног закона (1929) и Закона о стечајном поступку (2004). Основна карактеристика најстаријег прописа у области стечајног права, Закона о стецишном поступку, јесте чињеница да њиме није јасно дефинисан појам стечајног дужника, док овај закон саме дужнике разликује на „повине“ и „невине“.⁷ Закон о стецишном поступку се првенствено бавио питањем грађанског стечаја (стечаја потрошача), док се у мањем делу бавио трговачким стечајем у који је спадао и стечај предузетника. У вези са тим, према овом закону надлежност судова је била одређивана у односу на то да ли је дужник трговац, занатлија или физичко лице.⁸ Одредбе овог закона којима је регулисан индивидуални стечај можемо сматрати веома

6 Више о томе Вук Радовић, *Индивидуални стечај – стечај над имовином физичког лица*, Београд, 2006.

7 Вук Радовић, Бранко Радуловић, „Савремена прошлост и историјска будућност – о стечају предузетника и физичких лица у Србији“, *Век и њо регулисања стечаја у Србији* (ур. Небојша Шаркић, Вук Радовић, Гордана Ајншпилер Поповић, Владимир Чоловић), Београд, 2019, 75.

8 *Ibid.*, 75.

напредним. Овај закључак произлази из чињенице да је закон познавао све кључне елементе индивидуалног стечаја, попут ослобођења од одговорности за извршење преосталих обавеза, изузимања од извршења и ограничења дужника по отварању поступка. Ови елементи требало би да представљају основу и будуће регулативе стечаја предузетника у српском праву.

Значајнији напредак у стечајном праву остварен је доношењем Стечајног закона (1929). Предмет регулација овог закона обухватао је стечај како физичких, тако и правних лица.⁹ Иако се у домаћој правној литератури овај закон сматра модерним и покретачем даљег развоја стечајног законодавства, у њему је био садржан и један недостатак који је значајно утицао на ефикасност поступка индивидуалног стечаја. Према овом закону, повериоци су се могли и накнадно намирити из имовине коју дужник стекне након завршетка стечајног поступка, без обзира на примену института ослобођења од преосталих обавеза.¹⁰

Након Другог светског рата, промена друштвено-економског уређења праћена је и променом правне регулативе, што је довело до значајних промена у области стечајног права. Једна од тих промена било је укидање института личног стечаја (самим тим и стечаја предузетника). Институт стечаја предузетника је поново уведен у наш правни систем тек доношењем Закона о стечајном поступку из 2004. године. Правила везана за стечај предузетника према овом закону имала су многобројне недостатке. Међу њима, издваја се чињеница да су се увођењем стечаја предузетника занемариле егзистенцијалне потребе предузетника, укључујући и потребе њихових породица, а на тај начин што се лична имовина предузетника није раздвајала од његове пословне имовине.¹¹ Таквим приступом стечај предузетника се није разликовао од стечаја правних лица, због чега није ни био применљив у пракси. Разлика у односу на стечај правних лица било је и увођење личне управе која је подразумевала да управљање стечајном масом не прелази са стечајног дужника на стечајног управника.¹² Лична управа предузетника била је значајно ограничена чињеницом да је предузетник задржавао право да води послове своје предузетничке радње само уз сагласност поверилаца, а чак и кад је та сагласност постојала, она је била додатно лимитирана надзорним овлашћењима стечајног управника.¹³

9 А. Опачић, 40.

10 В. Радовић, Б. Радуловић, 77.

11 Вук Радовић, „Стечај над имовином предузетника према усвојеном Закону о стечајном поступку“, *Право и привреда*, бр. 9–12/2004, 128.

12 В. Радовић (2004), 134.

13 Вук Радовић, „Лична управа *de lege ferenda*“, *Зборник њрве међународне конференције земаља Југоисточне Европе – Савремене тенденције у међународном стечајном праву – улога стечајног управника*, Београд, 2009, 252–253.

Неадекватност регулисања личне управе, као и кључних елемената стечаја предузетника, имали су за последицу да стечај предузетника није заживео у нашем праву током периода од пет година колико је важио Закон о стечајном поступку.¹⁴

III Предности и мане стечаја предузетника

Основна предност увођења стечаја предузетника у један правни систем је омогућавање новог финансијског почетка и давање друге шансе предузетнику.¹⁵ Иницијатива друге шансе за предузетнике је примарно настала из другог принципа Закона о малим предузећима, а прихваћена је и у Директиви о превентивном реструктурирању.¹⁶ Увођење стечаја предузетника има значајне економске бенефите. Пре свега, оно утиче на повећање потрошње кроз давање зајмова и отпуст дуга што подстиче предузетнички ризик као неопходни предуслов постизања успеха на тржишту.¹⁷ На тај начин, даје се подстицај и охрабрење предузетницима да наставе своје пословање.¹⁸ Насупрот томе, непостојање овог института или строга законодавна политика у погледу истог пребацују терет несолвентности на државу која мора да издваја средства за социјална давања и давања по основу разних врсти осигурања.¹⁹

Поред ових предности, стечај предузетника има и неке мане које се, пак, могу предупредити прецизном и опсежном регулативом овог института. Те мане могу бити последица недефинисања јасних критеријума за разграничење поштеног од непоштеног дужника. Тако може доћи до ситуације да друга шанса буде доступна једнако предузетницима који су злоупотребили своју шансу на тржишту, као и они који би другу шансу искористили знајући да неће продужити своје пословање, већ желе да кроз овај институт добију још времена и ослободе се обавезе измирења неизмирених дугова. Поред тога, правила која би омогућавала лак приступ отпусту дуга, могла би да произведу негативан утицај на понуду кредита, јер банке не би биле вољне да

14 Вид. В. Радовић (2004).

15 Маријана Дукић Мијатовић, Озрен Узелац, „Настанак и правно регулисање института друге шансе за предузетнике у Европској Унији“, *Сйрани йравни живојй*, бр. 1/2021, 92.

16 Вук Радовић, „Европска регулатива стечаја физичких лица – поуке за Србију“, *Усклађивање йословној йрава Србије са йравом Евројске Уније* (ур. Вук Радовић), Београд, 2020, 15.

17 Michelle J. White, „Personal Bankruptcy“, *CESifo DICE REPORT Journal for Institutional Comparisons*, Nr. 4/2015, 5.

18 *Ibid.*

19 *Ibid.*

кредитирају предузетнике који рачунају да неће морати да уложи све своје напоре за повраћај њихових дугова.²⁰ На крају, не треба изгубити из вида да, уколико се у новом закону нађу одредбе о личној управи, и оне могу бити извор злоупотреба које су уочене у правној литератури (злонамерна употреба неспорних потраживања, признавање лажних потраживања, скривање или уништавање имовине итд.).²¹

IV Основни елементи регулisaња стечаја предузетника

Основни принцип регулisaња стечаја предузетника јесте принцип омогућавања новог финансијског почетка дужника. Начело новог финансијског почетка подразумева пружање друге шансе поштенном и несрећном дужнику и то применом института отпуста дуга,²² изузимања од извршења и личноправних ограничења према дужнику.²³ Из наведеног произлази да се сви основни елементи евентуалне будуће регулативе која се односи на стечај предузетника заснивају на начелу новог финансијског почетка, те би ово начело требало да представља камен темељац будућег закона. Пре анализе основних елемената регулативе стечаја предузетника, бавићемо се питањем подручја примене те регулативе, као и питањем врсте поступка.

1. Врста поступка

Прво питање на које законодавац треба да одговори код стечаја предузетника јесте одређивање врсте поступка, као и органа пред којим би се поступак спроводио. Два основна модела организовања поступка стечаја предузетника уочена у правној литератури и упоредном праву јесу судски и агенцијски модел организовања поступка.

Судски модел организовања поступка стечаја предузетника намеће се као логичан избор за нашег законодавца с обзиром на то да је у нашем праву стечајни поступак одувек био судски поступак. Судски поступак свакако гарантује одређени степен сигурности странама у поступку. Суд као државни орган јесте гарант ефикасности и правичности поступка. Међутим, поред описаних предности овог модела постоје и одређени недостаци. Први недостатак је тај што би овако организован поступак додатно утицао на преоптерећеност судова, а због чињенице

20 F. Javier Arias Varona, Johanna Niemi, Tuomas Hupli, „Discharge and entrepreneurship in the preventive restructuring directive“, *International Insolvency Review*, Nr. 1/2020, 15.

21 В. Радовић (2009), 245.

22 Ослобођење од обавеза је други термин. В. Радовић (2006).

23 В. Радовић (2006), 79–80; М. Дукић, О. Узелац, 95–99.

да највише захтева за повреду права на суђење у разумном року потиче управо из области стечаја.²⁴ Такође, како немамо институционални оквир за стечај физичких лица, судски систем стечаја предузетника подразумевао би обуку судија и правних стручњака, као и стварање других услова за спровођење овог поступка што би изискивало додатно време и трошкове.²⁵

Вансудски модел поступка је други могући начин спровођења поступка стечаја предузетника. Овај начин спровођења поступка се најчешће назива агенцијским моделом и то зато што се агенције одређују као тела пред којима се спроводи поступак.²⁶ Агенције могу бити задужене за покретање и спровођење поступка или само за посредовање између страна које учествују у поступку.²⁷ У српском праву овај систем поступка би могла спроводити, према ставу професора Радуловића, Агенција за лиценцирање стечајних управника.²⁸ Оно што је мана овом систему јесу велики трошкови за испуњење институционалних претпоставки за спровођење овог система, што би нарочито важило за српско право у коме би овакав стечајни поступак био потпуна новина. Други став у нашој теорији јесте да би орган за спровођење поступка у вансудском моделу могло да буде тело оформљено у оквиру Привредне коморе Србије, а по узору на Закон о споразумном финансијском реструктурирању.²⁹ Недостатак овог модела би била чињеница да поступци везани за финансијско реструктурирање нису били доступни предузетницима, те тела оформљена у оквиру Привредне коморе Србије нису имала искуства у том погледу.³⁰ Поред ових, једно од могућих решења јесте и увођење професије повереника који би вршили економску процену могућности даљег пословања предузетника, а по узору на грчко законодавство о реструктурирању.³¹ Повереништво би била нова професија која би подразумевала полагање стручног испита, попут оног предвиђеног за стечајне управнике. Поред предности које би имала професија повереника, а које се огледају у високом степену специјализације органа, потенцијални проблем у српском праву би могао бити, попут примера хрватског права, да за исту не би постојало

24 Вид. F. Javier Arias Varona, J. Niemi, T. Hupli.

25 Б. Радуловић, 256.

26 Вид. *Ibid.*

27 *Ibid.*, 257.

28 *Ibid.*, 258.

29 М. Дукић, О. Узелац, 98.

30 *Ibid.*, 98.

31 Вид. Alexandros Metallinos, Vassilis Portokalis, Stathis Potamitis, Alexandros Rokas, „The new Greek Insolvency Framework“, *European Insolvency and Restructuring Journal*, Nr. 10/2021.

довољно интересовања, нарочито на почетку спровођења Закона о стечају предузетника када би се тек развијали капацитети за примену система.³²

На основу изнетих ставова о судском и вансудском моделу, као и њихових предности и недостатака, закључујемо да иако вансудски модел начелно има више предности, у српском праву његова искључива примена не би била целисходна. Већ је речено да је у Србији стечајни поступак традиционално судски поступак, а и српско право припада кругу земаља са конзервативним стечајним законодавством. Зато је потребно изнаћи механизам којим би се постигла извесна комбинација два анализирана модела. Постоје две могуће варијанте којима се предложена комбинација може постићи. Прва варијанта подразумева прописивање судског поступка, уз предвиђање прелазног периода након кога би се стечај предузетника спроводио по агенцијском моделу. Током трајања прелазног периода вршиле би се припреме у циљу изградње капацитета за спровођење агенцијског модела поступка. Другом варијантом предвидела би се трајна комбинација агенцијског и судског модела, што би значило спровођење судског поступка стечаја предузетника уз могућност спровођења медијације за поједина правна питања (као што је то случај са оспореним потраживањима код стечаја правних лица).³³

2. Подручје примене

У вези са подручјем примене јављају се два основна питања. Прво се односи на услове који би били прописани у погледу субјеката на које би се овај институт примењивао. Друго се тиче одређивања стечајних разлога за отварање поступка стечаја предузетника.

Неспорно је да су предузетници у смислу дефиниције предвиђене ЗПД-ом субјекти овог поступка. Стога се услови које треба прописати односе на подобност предузетника да се служи другом шансом која представља вид погодности коју доноси поступак стечаја предузетника. Приликом оцене те подобности законодавац би требало да има у виду економску димензију стечаја. Другим речима, требало би да пронађе механизам за вршење економске процене могућности наставка пословања предузетника. Директивом о превентивном реструктурирању нису дата правила у погледу услова које један субјект треба да испуни, већ је само прописано да се она примењује на инсолвентне предузетнике.³⁴ Упоредноправно посматрано, зависно од правног система, најчешћи услов који

32 Б. Радуловић, 259.

33 Вид. Јелена Лепетић, „Медијација и оспорена потраживања у српском стечајном праву – *de lege data* и *de lege ferenda*“, *Право и њивреда*, бр. 3/2020, 156–176.

34 Директива о превентивном реструктурирању, чл. 1 б).

се јавља јесте репутација предузетника. Процена репутације садржана је у одговору на питање да ли је и у ком ранијем временском периоду предузетник већ прошао кроз одређени поступак, било да је то конкретно стечајни поступак или неки други поступак који обухвата отпуст дуга.³⁵ У неким земљама, пак, предност у примени овог института имају мали и микро предузетници који запошљавају мали број лица, или који су у свом пословању као средства обезбеђења дали непокретности из личне имовине.³⁶ Након упоредноправне анализе услова за приступ поступку стечаја предузетника, можемо закључити да будућим законом треба предвидети услов поштења, односно добре репутације, као основни услов за приступ поступку. Прописивање тог услова подразумева да предузетник није био санкционисан за привредне преступе, као и да се над њим стечајни поступак није спроводио у претходном периоду. На тај начин обезбедило би се да се друга шанса пружа само поштеним предузетницима, а не онима који су узастопно више пута користили и евентуално злоупотребили институт друге шансе. Упоредноправна анализа показује и да није једноставно изнаћи механизам којим би се вршила економска процена могућности наставка пословања предузетника. Начин на који би домаћи законодавац евентуално могао да предвиди правна правила којима би се та економска процена вршила могао би да буде повезан са делатношћу посебних, специјализованих повереника, о којима је било говора у претходном делу рада.

По питању разлога за отварање стечајног поступка Директива садржи смернице којима се дају широка дискрециона овлашћења државама које ову Директиву имплементирају. Најзначајније овлашћење које државе чланице имају јесте могућност избора између инсолвентности или инсолвентности и претеће несолвентности (истовремено) као стечајних разлога. Сматрамо да је за српско право прихватљивије да и инсолвентност и претећа инсолвентност буду стечајни разлози, јер је такво решење у складу са начелом друге шансе предузетника. Поред тога, српско право већ познаје претећу неспособност плаћања као разлог за отварање стечаја над правним лицима, те би и из тог разлога ово решење било оправдано.

35 Вид. David Christoph Ehmke, Jennifer L.L. Gant, Gert-Jan Boon, Line Langkjaer, Emillie Ghio, „The European Union preventive restructuring framework: A hole in one“, *International Insolvency Review*, Nr. 2/2019.

36 Бранко Радуловић, „Институционални оквир и економски аспекти увођења стечаја предузетника у Републици Србији – могућа решења“, *Идентификациони и преображај Србије – Прилози пројекту 2020* (ур. Ивана Крстић, Светислав Костић), Београд, 2020, 251.

3. Отпуст дуга

Отпуст дуга представља институт којим се предузетник ослобађа плаћања преосталих обавеза, било да је делом отплатио дуг или није.³⁷ Постоје више подела отпуста дуга, али за предмет овог рада најзначајније су поделе на аутоматски отпуст дуга и отпуст са предлогом, као и отпуст са и без доприноса дужника. Аутоматски отпуст дуга подразумева да ослобођење предузетника од преосталих обавеза наступа по сили закона протеклом законом предвиђеног рока.³⁸ Са друге стране, отпуст дуга са предлогом не наступа по сили закона, већ уз подношење предлога за ослобођење од преосталих обавеза заједно са подношењем предлога за отварање стечајног поступка.³⁹ Код индивидуалног стечаја, било да се ради о предузетнику или потрошачу, приликом отпуштања дуга, односно ослобођења од преосталих обавеза, врло је важно направити дистинкцију код отпуста са и без доприноса. Отпуст дуга без плаћања доприноса подразумева да се у стечајну масу урачунавају само она права која дужник има до окончања поступка, не и она права која накнадно стекне, попут накнадне добити у случају да се дужник финансијски опорави.⁴⁰ Међутим, отпуст са плаћањем доприноса подразумева да се отпуст дуга одлаже до истека одређеног временског периода у коме дужник може задржати само део примања неопходан за његов опстанак и опстанак његове породице.⁴¹

За отпуст дуга код предузетника од највећег значаја су нам правила Директиве о превентивном реструктурирању, и то правила која се односе на приступ отпусту дуга и на рокове. Наведена правна правила инспирирана су америчким правом, односно правним правилима Стечајног закона (*Bankruptcy Code*), садржаним у поглављу 11 америчког Стечајног закона⁴² које се односи на правила о реорганизацији. Конкретније, правила о отпусту дугу садржана су у потпоглављу које се односи на Реорганизацију малих друштава као дужника. У погледу приступа отпусту дуга, чланом 20 Директиве предвиђено је да државе чланице треба да омогуће предузетницима приступ поступцима у којима би се могли у потпуности ослободити дугова.⁴³ Директивом није предвиђено који би то поступци могли бити, али је предвиђено да

37 Вид. В. Радовић (2006).

38 В. Радовић (2020), 21.

39 В. Радовић (2006), 110.

40 *Ibid.*, 112.

41 В. Радовић (2020), 23–24.

42 Legal Information Institute, U.S. Bankruptcy code, доступно на адреси: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11>, 25. 3. 2023.

43 Директива о превентивном реструктурирању, чл. 20.

би то могао бити било који поступак са планом отплате, као и други поступци који би подразумевали одлуку судског или управног органа о покретању поступка.⁴⁴ Из наведених одредаба Директиве произилази да би поступак стечаја предузетника, када би био уведен у српско право, неспорно био један од тих поступака. Када су у питању рокови за отпуст дуга, државе чланице су у обавези да успоставе рокове који би се рачунали као периоди за ослобађање и отпуст дуга, а који не би требали бити дужи од три године.⁴⁵ Овакав приступ отпусту дуга, није дат подједнако за све дужнике, већ се он ограничава на дужнике који су поступали у доброј вери,⁴⁶ односно Директива прописује правило да се приступ отпусту дуга омогућава само поштеним дужницима.⁴⁷

Будућим Законом о стечају предузетника, по узору на Директиву, требало би прописати правила о аутоматском отпусту дуга уз поштовање рока који не би био дужи од три године. Иако Директива не намеће обавезу отпуста са плаћањем накнадних доприноса, већина држава чланица ЕУ прописује овај вид отпуста, те би и у складу са модерним тенденцијама и наш законодавац могао да предвиди овакву врсту отпуста. У том случају, требало би прописати да се приликом одређивања отпуста са доприносом мора узети у обзир индивидуална ситуација предузетника.⁴⁸

4. Изузимање од извршења

Закон о стечајном поступку из 2004. године, којим је стечај предузетника био регулисан у српском праву, није познавао правила о изузимању од извршења. Свесни грешке законодавца приликом ранијег регулисања овог института, сматрамо да је неопходно да се будућим законом ово питање правно уреди. Питање које претходи суштинској анализи изузимања од извршења јесте да ли оно треба регулисати Законом о извршењу и обезбеђењу⁴⁹ или би та правна правила требало предвидети посебним законом, у овом случају Законом о стечају предузетника. У теорији је заузет став да, иако су оба решења подједнако применљива, ово питање треба регулисати Законом о стечају предузетника, што сматрамо исправним ставом.⁵⁰

44 Директива о превентивном реструктурирању, чл. 21.

45 F. Javier Arias Varona, J. Niemi, T. Hupli, 14.

46 *Ibid.*, 13.

47 Директива о превентивном реструктурирању, чл. 23.

48 Директива о превентивном реструктурирању, чл. 20 ст. 2.

49 Закон о извршењу и обезбеђењу – ЗИО, *Службени гласник РС*, бр. 106/2015, 106/2016, 113/2017, 54/2019 и 9/2020.

50 В. Радовић (2006), 223.

Приликом предлога дефинисања правила о изузимању од извршења у Закону о стечају предузетника, полазимо од систематике и регулаторних принципа ЗИО-а који разликује изузимање непокретности, покретности и потраживања. У том циљу извршићемо поређење општих правила ЗИО са правилима која треба увести код стечаја предузетника. Најпре ћемо анализирати изузимање непокретности, с обзиром на то да би оно за тему рада било од највећег значаја. По питању непокретности, правилима ЗИО од извршења је изузета пољопривредно земљиште величине до 10 ари.⁵¹ Ово правило није од нарочитог значаја за предмет овог рада с обзиром на то да се у српском праву пољопривредници не сматрају предузетницима. Значајније би, пак, било евентуално постојање правила о изузимању непокретности која представља место становања, а због чињенице да породица предузетника не би требало да трпи због његових пословних неуспеха. Иако би било целисходно увести правило о изузимању места становања у Закон о стечају предузетника, тешко је замислити постојање истог у посебном закону када оно не постоји у правилима извршног поступка. Када је реч о покретним стварима и потраживањима које треба изузети, правила садржана у ЗИО-у била би применљива и довољна за стечај предузетника. ЗИО-ом је прописано да се следеће покретне ствари и потраживања изузимају: одећа и обућа, ствари за личну употребу (постељина, посуђе, шпорет, фрижидер), храна и огрев за три месеца, ордење,⁵² социјална примања, накнаде за случај незапослености, стипендије и награде, новчана накнада за телесно оштећење, потраживања на основу финансијске помоћи породицама са децом итд.⁵³ Аналогна правила у погледу изузимања покретности и потраживања би важила и код стечаја предузетника.

5. Ограничења у поступку стечаја предузетника

Ограничењима у поступку стечаја предузетника се сматрају смањење трошкова стечајног поступка и забране (дисквалификације) у погледу обављања пословних активности.

Потреба ограничавања трошкова се јавља из два разлога. Први се односи на негативан утицај на начело новог финансијског почетка, а други се односи на негативан утицај на намирење поверилаца.⁵⁴ Наиме, трошкови стечајног поступка оптерећују предузетника чији положај треба бити такав да омогућује наставак пословних активности. Уколико постоје превелики намети трошкова стечајног поступка, предузетник

51 ЗИО, чл. 164.

52 ЗИО, чл. 218.

53 ЗИО, чл. 257.

54 Б. Радуловић, 253.

ће бити демотивисан и у већој мери онемогућен да настави своје пословање. Основни циљ и ове врсте поступка, попут стечаја правних лица, јесте намирење поверилаца. Знајући правило да се трошкови поступка намирују из стечајне масе и да имају приоритет у односу на намирење поверилаца,⁵⁵ уочавамо да превелики трошкови поступка нису ни у интересу самих поверилаца чији ће проценат намирења зависити од тога колика вредност стечајне масе остане након измирења трошкова поступка.

Друго ограничење у стечају предузетника односи се на примену института забране обављања одређених пословних активности. Те забране директно онемогућавају предузетника да настави са пословним активностима и изузетно негативно утичу на остварење друге шансе која је основа стечаја предузетника. У упоредном праву, Директива о превентивном реструктурирању прописује решење према коме све забране које су уведене према предузетнику који је испунио услове за отпуст дуга обустављају најкасније са истеком рока за отпуст дуга.⁵⁶ Ово правило би неспорно требало да буде и део будуће регулативе стечаја предузетника.

V Закључак

Стечај предузетника јесте институт који остваривањем својих моралних и економских циљева даје значајан стимуланс општем привредном развоју и развоју предузетништва. Морални циљ овог института је отклањање стигме према предузетницима који, из било ког разлога, нису имали успеха у свом пословном подухвату. Основни економски циљ стечаја предузетника је давање друге шансе и омогућавање новог финансијског почетка. Применом овог института се оспособљавају појединци да наставе своје економске активности и научени на грешкама постану економски продуктивни чланови друштва. Описани циљеви јасно указују на потребу увођења овог института у српски правни систем. Поред тога, не сме се занемарити ни чињеница да би увођење било у складу са најновијим тенденцијама у праву Европске уније и државама које имају модерно стечајно законодавство.

Иако су предности института стечаја предузетника бројније у односу на недостатке, могућности злоупотреба, понајвише у погледу приступа отпусту дуга, нису занемарљиве и морају бити предмет пажње законодавца. Циљ законодавца приликом регулисања стечаја предузетника требало би да буде отклањање могућности злоупотреба овог

55 Закон о стечају, *Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 71/2012, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018, чл. 54 ст. 1.

56 Директива о превентивном реструктурирању, чл. 22.

института што се, пре свега, постиже правилним регулисањем основних елемената за примену стечаја предузетника. У том смислу, пре свега, сматрамо да би требало предвидети комбиновани модел поступка стечаја предузетника (комбинација судског и агенцијског модела). Тако прописан модел поступка подразумевао би да суд буде гарант спречавања злоупотреба, уз коришћење бенефита и поједностављене процедуре које доноси агенцијски модел. Поред тога, подручје примене поступка стечаја предузетника требало би ограничити само на поштене и савесне дужнике, што се постиже дефинисањем јасних и прецизних услова за приступ поступку. Како би стечај предузетника остварио економске и моралне циљеве неопходно је прописати и правила о изузимању од извршења. Коначно, у погледу ограничења у поступку стечаја предузетника, требало би предвидети правила којима би се смањили трошкови поступка, а и спречио негативан утицај забрана обављања одређених пословних активности, и то по узору на Директиву о превентивном реструктурирању.

Коришћена литература

- Varona F. Javier Arias, Niemi Johanna, Hupli Tuomas, „Discharge and entrepreneurship in the preventive restructuring directive“, *International Insolvency Review*, Nr. 1/2020.
- Винцан Јулијана, „Стечај као друга шанса у пословању предузетника“, 2022, доступно на адреси: <https://biznis.rs/vesti/srbija/stecaj-kaodrugasansa-u-poslovanju-preduzetnika/>, 30. 3. 2023. (Vincan Julijana, „Stечај као друга шанса у пословању предузетника“, 2022, доступно на адреси: <https://biznis.rs/vesti/srbija/stecaj-kaodrugasansa-u-poslovanju-preduzetnika/>, 30. 3. 2023)
- White Michelle J., „Personal Bankruptcy“, *CESifo DICE REPORT Journal for Institutional Comparisons*, Nr. 4/2015.
- Дукић Мијатовић Маријана, Узелац Озрен, „Настанак и правно регулисање института друге шансе за предузетнике у Европској Унији“, *Страни њравни животи*, бр. 1/2021. (Dukić Mijatović Marijana, Uzelac Ozren, „Nastanak i pravno regulisanje instituta druge šanse za preduzetnike u Evropskoj Uniji“, *Strani pravni život*, br. 1/2021)
- Ehmke David Cristoph, Gant Jennifer L.L., Boon Gert-Jan, Langkjaer Line, Ghio Emillie, „The European Union preventive restructuring framework: A hole in one“, *International Insolvency Review*, Nr. 2/2019.
- Лепетић Јелена, „Медијација и оспорена потраживања у српском стечајном праву – *de lege data* и *de lege ferenda*“, *Право и њривреда*,

- бр. 3/2020. (Lepetić Jelena, „Medijacija i osporena potraživanja u srpskom stečajnom pravu – *de lege data* i *de lege ferenda*“, *Pravo i privreda*, br. 3/2020)
- Metallinos Alexandros, Portokalis Vassilis, Potamitis Stathis, Rokas Alexandros, „The new Greek Insolvency Framework“, *European Insolvency and Restructuring Journal*, Nr. 10/2021.
- Опачић Ана „Индивидуални стечај“, *Гласник адвокатске коморе Војводине*, бр. 1/2012. (Орачић Ана „Individualni stečaj“, *Glasnik advokatske komore Vojvodine*, br. 1/2012)
- Палачковић Душица „Лични стечај – циљеви и неопходни инструменти у регулисању“, *Pravo i привреда*, бр. 7–9/2015. (Palačković Dušica „Lični stečaj – ciljevi i neophodni instrumenti u regulisanju“, *Pravo i privreda*, br. 7–9/2015)
- Радовић Вук, *Индивидуални стечај – Стечај над имовином физичког лица*, Београд, 2006. (Radović Vuk, *Individualni stečaj – Stečaj nad imovinom fizičkog lica*, Beograd, 2006)
- Радовић Вук, „Стечај над имовином предузетника према усвојеном Закону о стечајном поступку“, *Pravo i привреда*, бр. 9–12/2004. (Radović Vuk, „Stečaj nad imovinom preduzetnika prema usvojenom Zakonu o stečajnom postupku“, *Pravo i privreda*, br. 9–12/2004)
- Радовић Вук, „Лична управа *de lege ferenda*“, *Зборник прве међународне конференције земаља Југоисточне Европе – Савремене тенденције у међународном стечајном праву – улога стечајног управника*, Београд, 2009. (Radović Vuk, „Lična uprava *de lege ferenda*“, *Zbornik prve međunarodne konferencije zemalja Jugoistočne Evrope – Savremene tendencije u međunarodnom stečajnom pravu – uloga stečajnog upravnika*, Beograd, 2009)
- Радовић Вук, Радуловић Бранко, „Савремена прошлост и историјска будућност – о стечају предузетника и физичких лица у Србији“, *Век и по регулисања стечаја у Србији* (ур. Небојша Шаркић, Вук Радовић, Гордана Ајншпилер Поповић, Владимир Чоловић), Београд, 2019. (Radović Vuk, Radulović Branko, „Savremena prošlost i istorijska budućnost – o stečaju preduzetnika i fizičkih lica u Srbiji“, *Vek i po regulisanja stečaja u Srbiji* (ur. Nebojša Šarkić, Vuk Radović, Gordana Ajnšpiler Popović, Vladimir Čolović), Beograd, 2019)
- Радовић Вук, „Европска регулатива стечаја физичких лица – поуке за Србију“, *Усклађивање пословног права Србије са правом Европске Уније* (ур. Вук Радовић), Београд, 2020. (Radović Vuk, „Evropska regulativa stečaja fizičkih lica – pouke za Srbiju“, *Usklađivanje poslovnog prava Srbije sa pravom Evropske Unije* (ur. Vuk Radović), Beograd, 2020)

Радовић Вук, *Основи стечајног права*, 2. издање, Београд, 2020. (Radović Vuk, *Osnovi stečajnog prava*, 2. izdanje, Beograd, 2020)

Радуловић Бранко, „Институционални оквир и економски аспекти увођења стечаја предузетника у Републици Србији – могућа решења“, *Идентитетски преображај Србије – Прилози пројекту 2020* (ур. Ивана Крстић, Светислав Костић), Београд, 2020. (Radulović Branko, „Institucionalni okvir i ekonomski aspekti uvođenja stečaja preduzetnika u Republici Srbiji – moguća rešenja“, *Identitetски преображај Србије – Прилози пројекту 2020* (ur. Ivana Krstić, Svetislav Kostić), Beograd, 2020)

Aleksandra SEKULIĆ

Teaching Associate at the University of Kragujevac Faculty of Law, Serbia

BASIC ASSUMPTIONS FOR INTRODUCING BANKRUPTCY OF ENTREPRENEURS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary

In Republic of Serbia in preparation is draft of Law on insolvency of entrepreneur. By this legal act in our legislative system would be introduced individual insolvency, where also belongs insolvency of entrepreneur. Aim of this paper is analysis of basic assumptions and elements which would be regulated for the purpose of applicability of this institute in legal practice. We are doing this analysis because insolvency of entrepreneur should be distinguished from insolvency of legal entities. For that purpose, we will study legal rules of Directive of preventive restructuring framework on which Law on insolvency of entrepreneur would be based. Also, we will study comparative law solutions of application of Directive. Basic purpose of this paper would be consideration of basic element for this institute in our legal system such as area of application, discharge of debt, jurisdiction, exemption of execution, limitations of insolvency of entrepreneur.

Key words: *Insolvency of Entrepreneur. – Individual Insolvency. – Directive of Preventive – Restructuring. – Basic Elements for Insolvency of Entrepreneur.*

Датум пријема рада: 10. 4. 2023.

Датум прихватања рада: 15. 5. 2023.